

Mason Derneđi Eski Üyesi Kalemiiyle

Mason Tarikati Üzerine Yapılmış
Akademik Çalıřmalar Değerlendirmesi – 20

Doktora

YOLSUZLUK VE USULSÜZLÜK OLAYLARININ
TÜRK SİYASETİNE YANSIMALARI (1923-1950)

Erkan Afsar, Öğrenci

Prof. Dr. Selami Kılıç, Danışman

Hürol Tařdelen

Ankara, şubat 2026

<https://huroltasdelen.com>

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	0
TEZ BİLGİLERİ.....	1
AKADEMİK ÖZGEÇMİŞ.....	2
TEZ DEĞERLENDİRMESİ	3

TEZ BİLGİLERİ

Tez Adı	Yolsuzluk ve Usulsüzlük Olaylarının Türk Siyasetine Yansımaları (1923-1950)
Tez Yazarı	Erkan Afşar
Numara	357492
Onay Yılı	2013
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Selami Kılıç
Üniversitesi	Atatürk Üniversitesi
Bölüm	Tarih
Tez Dili	Türkçe
Tez Jürisi	Başkan: Prof. Dr. Selami Kılıç Prof. Dr. Dursun Ali Akbulut Prof. Dr. Yavuz Aslan Yrd. Doç. Dr. Cemil Kutlu Yrd. Doç. Dr. Yavuz Özdemir

Ulusal Tez Merkezi kaydı:

Tez Bilgileri Detay

Tez No	İndirme	Tez Künye	Durumu
357492		Yolsuzluk ve usulsüzlük olaylarının Türk siyasetine yansımaları (1923?1950) / Reflections of corruption and impropriety events on Turkish politics (1923?1950) Yazar:ERKAN AFŞAR Danışman: PROF. DR. SELAMİ KILIÇ Yer Bilgisi: Atatürk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Tarih Ana Bilim Dalı Konu:Tarih = History Dizin:	Onaylandı Doktora Türkçe 2013 322 s.

Bu çalışma Cumhuriyet Dönemi'nde Yüce Divan'da ilk kez yargılanan dört bakan ile yargılanması istenilen bir bakanın yolsuzluk ve usulsüzlük davalarını ele alarak, bu gelişmelerin Türk siyasetine ne şekilde yansıdığını incelemektedir. Araştırmada ismi geçen Bahriye Vekili İhsan Eryavuz, Ticaret Vekili Ali Cenani, Bahriye Nazırı Mahmut Muhtar Kabircioğlu, Gümrük ve Tekel Bakanı Suat Hayri Ürgüplü ile Ticaret Bakanı Atıf İnan'ın yaptıkları iddia edilen yolsuzluk ve usulsüzlükleri, birincil ve ikincil kaynaklara başvurularak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada aynı zamanda siyaseti ve kamuoyunu uzun süre meşgul eden bu davaların duruşmalarında yaşanan tartışmalar ve gelişmeler de ayrıntılı bir şekilde incelenerek, hangi amaçlarla ne gibi yolsuzlukların gerçekleştirildiğine cevap aranmıştır. Ayrıca çok partili döneme geçişle birlikte muhalefetin davalara bakış açısının, dönemin siyasî çekişmelerine ve meclisteki yansımalarına nasıl etki ettiği de ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Anahtar Kelimeler: Usulsüzlük, Yüce Divan, Siyaset, Yansımalar, Yolsuzluk.

AKADEMİK ÖZGEÇMİŞ

Doç. Dr. Erkan Afşar

D. 1979, Diyarbakır

Eğitim

Lisans: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarih Bölümü, 2000 - 2004.

Yüksek Lisans: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, 2005 - 2008

Doktora: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2009 - 2013

Çalışma

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Doç. Dr.

TEZ DEĞERLENDİRMESİ

TEZ 'in kapsamı belirli bir dönemdeki tüm yolsuzluk savları. Bizim çalışmalarımızın kapsamı ise Yavuz – Havuz davası ile sınırlı. Bu nedenle tezin değerlendirilmesi Yavuz – Havuz davası ile sınırlıdır.

MASON KAYNAKLAR

Bayar, Celal, Başvekilim Adnan Menderes, Der: İsmet Bozdağ, Tercüman Yayınevi, İstanbul 1986.

Aybars, Ergün, İstiklal Mahkemeleri, I-II, İleri Kitabevi, İzmir 1995.

Koloğlu, Orhan, 1918 Aydınlarımızın Bunalım Yılı Zaferi Nihai'den Tam Teslimiyete, Boyut Yayınları, İstanbul 2000.

Yalman, Ahmet Emin, Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim, (1888-1922), I, Pera Turizm Yayınları, İstanbul 1997.

Tez Metininden

1.1.BAHRİYE VEKİLİ İHSAN (ERYAVUZ) BEY DAVASI (1927-1928)

“İncelenen dönemde bizzat hükümette görev alan bakan veya milletvekillerinin bu tür yasal olmayan işlere girmeleri toplum farklı kesimlerinde özellikle devletin kurucu partisi Cumhuriyet Halk Partisi'ne olan güvenin yitirilmesine neden olmuştur.”

Tarih alanındaki bir çalışmada siyasi yorum yapılması dikkat çekici. Ayrıca ifadenin doğruluğunu destekleyen hiçbir kanıt, belge ortaya konmadan söylenen sav da dikkat çekmektedir.

Tez girişinde söylenenlere bakalım;

“Davanın gelişimi ve tartışmalarına geçmeden önce, davanın daha açık ve iyi anlaşılabilmesi için İsmet (İnönü) Paşa ile İhsan Bey arasındaki ilişkiye bakmak önem taşımaktadır.”

Cumhuriyet tarihinde yaşanmış bir yolsuzluk davasının, dönemin başbakanı ile bakanı arasındaki bir husumete bağlama çabası da bu konuda yapılan, akademik olmaktan çok ideolojik yaklaşımla yapılan çalışmaların hepsi, toplumsal, tarihsel ve siyasi boyutları olan bir olayı, kişisel çekişmelere bağlamaya çalışmaktalar. Bu da çalışmaların gerçek akademik nitelik kazanmasından çok, son derece sığ ve söylentilerle yazılmış bir metin olmasına neden oluyor.

İsmet İnönü 'nün, bir bakanının yaptığı bir yolsuzluk olayını örtüp, gizlemek yerine; açık yüreklilikle üstüne gitmesi ve kendi elleri ile adalete teslim etmesi, son derece saygı duyulacak ve de Cumhuriyet tarihimizde benzerine rastlanmayan bir davranıştır.

Yavuz Havuz davası, iktidarın yolsuzluklar konusunda ne kadar duyarlı olduğunu; kendi içlerinde önemli bir yeri olan kişiyi bile tereddütsüz yüce yargıya teslim etmesi de, bir başka övgüyü hak eden bir davranış olarak karşımızda durmaktadır.

Tez yazarı Erkan Afşar ve danışmanı Prof. Dr. Selami Kılıç, doktora tezini (!) bilimsel ilke ve yöntemler yerine, ideolojik koridorları üzerinden yapıyor olmaları, akademimiz için üzücü olduğunu düşünmekteyim.

Yavuz – Havuz davasının yargı süreçlerinin tezde başarılı olarak aktarıldığı söylenebilir. Aşağıda bazı bölümleri, önemli oldukları için aktarıyorum;

“Tüm bu gelişmeler sonrasında havuz meselesinin bu şekilde uzamasında ve sonuçlandırılmasında kusuru olanlar hakkında başlatılan soruşturmada komisyon üyeleri, havuz meselesinde usulsüzlüklerin olduğuna çoğunlukla karar verdiler. Bahriye Vekili ve arkadaşlarının görevi kötüye kullanmaları başta olmak üzere, ihale ve eksiltme kanununun açık hükümlerine aykırı hareket ettikleri ve İcra Vekilleri Heyeti’nin kararlarına da uymadıklarından, görevlerini ihmal ettikleri raporda belirtilmiştir.”

“Soruşturma Komisyonu raporunda da konuyla ilgili olarak, İhsan Bey’in bir gün sonra Bahriye Vekâletinin kapatılacağına dair haberleri gazetelerden görmemesinin mümkün olamayacağı, hükümetin istifa edeceğini bildiğini, bu durumda vekillerin hukuken sorumluluk sahibi olsalar bile, manen çekilmiş bir durumda olacakları ve iş görmemeleri gerektiği belirtilmekteydi. Hatta Adliye Vekili Mahmut Esat, İsmet Paşa’nın bunu açıktan da söylediğini komisyona anlattı¹⁷⁵. İhsan Bey ise konuyla ilgili olarak gerek meclisteki savunmasında gerekse hatıralarında: ‘...ben ödemenin tarzı hakkındaki komisyonun görüşünü mütehassis meselesini bütün bunları devlet ve hazinenin çıkarları lehine buldum. Devlet lehine bulduğum bu maddeleri imzaladım. Çünkü kanunen buna yetkim vardı. Başkan - İcra Vekilleri Heyeti ’nin manen ömrünün sona erdiği bir zamanda vekil bunu imzalamış - dediler, hâlbuki İcra Vekilleri Heyeti’nde benim mevkiim bulunmayacağına ancak gece muttali oldum ki o geceden önce mukavelename ve tadil name tarafımdan imzalanmıştı.’¹⁷⁶ ifadeleriyle kendisi hakkındaki iddialara cevap vermekteydi. Tüm bu gelişmeler sonucunda Yavuz Zırhlısının onarım işi ancak Şubat 1930’da tamamlanarak, Sen Nazer Firması’na ait hesaplar da 1931’de kapatıldı¹⁷⁷.”

“Bunun üzerine İsmet Paşa, hukuk müşaviriyle görüşmek istediğini, hukuk müşavirinin emekliye ayrıldığı söylenince, ne zaman ayrıldığını sordu. İsmet Paşa, hukuk müşavirinin 30 Ekim 1927’de emekliye ayrıldığının ortaya çıkmasıyla sözleşmenin imzalanma tarihi ile aynı güne denk gelmesinin dikkat çekici olduğunu da belirtti. Esasen bir senede tamir ve iki senede ödemeye aykırı olarak maddenin değiştirildiğini söyledi. Bunun üzerine İcra Vekilleri Heyeti’nin talimatı ile görevlendirilen Müdafaa-i Milliye Vekâleti görevlileri firma yetkilileri ile

görüştü. Vekâlet yetkilileri ödeme konusunda yapılan değişikliklerin devletin aleyhine olduğunu belirterek bunları kabul edemeyeceklerini firma yetkililerine söylediler.”

“Divan-ı Ali’nin 19 Şubat’taki toplantısında Fikret Bey, Ömer Nazım Bey’le birlikte komisyon aldıklarını ve bundan da İhsan Bey’in haberi olduğunu söyledi. Ömer Nazım Bey’in Ankara’ya ikinci kez geldiği sırada ortada bir ray işinin olduğunu söyledi. Aynı zamanda Ömer Nazım Bey, Yavuz Zırhlısı işini de takip etmekteydi. İhsan Bey’le, Ömer Nazım Bey’in kendi evinde tanıştıklarını, Yavuz Zırhlısı işini beraber yapmaya karar verdiklerini ve aralarında sözleşme yaptıklarını söyledi. Fikret Bey, daha sonra ne olduysa İhsan Bey’in sözleşmeyi yırttığını ve kendilerine de yırtmalarını söylediğini anlattı. Fikret Bey konuşmasının devamında; ‘Flander’in 30 bin tonluk havuzunu vekâlete kabul ettirebilirsek komisyon olarak yüzde beş alacaktık’ dedi. Fikret Bey, önce Flander’in temsilcisi Hismanla konuşup anlaştıktan sonra arkadaşı İhsan Bey’in makamına giderek bu meseleden ‘bir arkadaşının işi’ diye söz ettiğini, bu teklifin dikkate alınmasını rica ettiğini anlattı. Bunun üzerine Mahkeme Başkanı; ‘Bu tekliften komisyon aldınız mı? diye sorunca, Fikret Bey, ‘55 bin lira aldığını’ söyledi. Mahkeme Başkanı, olayın nasıl geliştiğini anlatmasını istedi. Fikret Bey, vekâletin, havuz için İngiliz Dockbav ve Alman Flander Firmalarından iki teklif aldığını, Flander’in teklifini ‘bir arkadaşımın işidir’ diye vekil nezdinde desteklediğini anlattı. Bunun karşılığında da firmanın temsilcisinden komisyon olarak bu paranın alındığını söyledi. İş damadı Halil Kamil Bey’e yaptıran Ömer Nazım Bey’in alacağı komisyonun da elli bin lira olduğunu söyledi. İhsan Bey’in buradaki rolünün de Flander’e rakip olan Dockbav Firması’nın teklifini gizleyip, İcra Vekilleri Heyeti’ne tek teklif olarak sunması olduğunu açıkladı²⁷³. Bu şekilde işin Flander Firması’na verildiğini anlattı.”

“İhsan Bey ise bu ifadeler karşısında kendini savundu. Bu firmanın tercih edilmesinin önemli bir nedenin de, firmanın İzmit’te bedava bir mayın fabrikası yapmayı kabul etmesi olduğunu açıkladı. Fakat kendisine: ‘Peki onların ileri sürdüğü bu şartı rakibi olan firmaya söylediniz mi belki onlar daha da büyüğünü yaparlardı?’ diye sorulunca İhsan Bey’den ses çıkmamıştı. Çünkü Flander’in bu teklifi Dockbav’dan gizlenmişti²⁷⁴.”

“Bu açıklamalardan Dockbav’dan ziyade yalnız Flander Firması’nın öne çıktığı görülmekteydi. İhsan Bey de sonradan tek firma konusunu kabul edecekti. Ama bunu Başvekil İsmet Paşa’nın bilgisi doğrultusunda ve onun uygun görmesi sonucu yaptığını söyleyecekti. Oysa Başvekil, böyle bir tasarrufunu hatırlamadığını ifade etmekteydi²⁷⁷.”

Tezin sonlarında, belge ve kanıtlar ile somut biçimde aktarım yerine, ‘dedikodu’ niteliğini aşamayan, yukarıda belirtildiği gibi güvenilirliği tartışmalı, güvenilir olmadığı açıkça görülen ‘anılara’ dayanılarak, Atatürk’ün düşünceleri aktarılmış. Bu yaklaşım bilimsel, akademik olmadığı gibi, ulusumuzun önderi ve Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu ve Cumhurbaşkanı söylemiş gibi aktarılması, ideolojik olduğu kadar vahimdir;

“ İhsan, ölüm günlerine takaddüm eden hasta bir zamanında, bana kendisi hakkındaki ithamlara Atatürk’ün inanıp inanmadığını sormuştu. Derhal ve hiç düşünmeden, hayır, asla! Dediğini”, bunun üzerine İhsan Bey’in kendisine; “ O halde beni niçin feda etti!” dediğini söyleyen Kılıç Ali buna cevaben de kendisinin; ‘ İhsancığım, bazı tesadüfler ve hadiseler İsmet Paşa ile seni karşı karşıya hasım bir vaziyete soktu, aranızda büyük bir durum hâsıl oldu. İsmet Paşa’nın; ‘ ya o ya ben!’ diye ısrarı karşısında Mustafa Kemal, pek tabii olarak onu atıp seni iktidara getiremezdi. Esasen sen de bunu beklemezdin. İş o hale gelince inkılâbın kendine mahsus cilvelerine sen de kurban oldun!’³³¹cevabıyla İhsan Bey’i teselli etmeye çalıştığını anlatmaktaydı. Aynı şekilde; ‘... düzme bir iddia ile inkılâbın hizmetkârlarından Bahriye Vekili İhsan Bey, zorla Divan-ı Ali’ye sürüklenmiş, Divan-ı Ali de yüksek mahkeme reisinden müddei umumisine ve bir takım azalarına kadar, hepsi tesir altında kalarak, bu memleketin temiz yüzlü adaletine leke sürmüşler, kin ve hırsı, Divan-ı Ali’de alet olmuştur.’³³²sözleriyle İhsan Bey’in suçsuz olduğu anlatılmaktaydı.”

Özellikle son tümce, topluca bir dönemin vekillerini, yargıçlarını, basını haksız ve doğru olmayan biçimde, etki altında kalan zayıf kimlikler ve “tesir” yapan iktidar güçlerini de demokratik olmadıkları şeklinde gösterme çabası da düşündürücü ve dikkat çekicidir.

SONUÇ

Doktora tezi, daha önceden işlenmemiş bir konuyu ele almak, benzersiz olmak durumundadır. Oysa irdelediğimiz doktora tezi, daha önceden birçok defa ele alınmış, tartışılmış, üzerine tez yapılmış bir konu. Tezde Yavuz – Havuz davası olay akışı olarak oldukça başarılı olarak anlatılıyor. Ancak bir doktora tezinde yeni bir kanıt ortaya konması gerekir. Bir gazete dizi makalesi olabilecek bir metin ortaya konmakta. Bu gerçeklerin ışığında Yavuz – Havuz davasının olay akışının aktarılması bir doktora tez konusu olamayacağını düşünüyorum.

Tez, dava bir “öykü” (hikâye) gibi anlatılırken, çoğunlukla güvenilirlikleri “sakat” olan ve davanın hüküm giymiş taraflarının, İhsan Eryavuz, Kılıç Ali anılarına dayandırılmakta. Akademik bir çalışmada anılar tek başına hiçbir zaman tek kaynak olarak kullanılamaz. Somut olgu, belge ve kanıtlarla desteklenmesi gerekir. Dahası teze temel alınan anı kitapları, Atatürk öldükten, CHP ve İnönü iktidardan düştükten sonra, Atatürk ve kurucu kadroların sürekli düşmanlık ile kötülendiği bir siyasi dönemde yayınlandılar. Bu da anı kitaplarının güvenilirliğini yok eden bir diğer gerçeklik.

Tezde Atatürk ‘ten sürekli “Mustafa Kemal” olarak söz edilmesi de tez yazarı Erkan Afşar ‘ın ideolojik yaklaşımını ortaya koymaktadır.